

ŠPECIÁLNY CHOV ZVERI

ZLEPŠOVANIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA ZVERI

- **Opatrenia na zachovanie a zlepšenie životného prostredia:**
  - lesnej zveri
  - poľnej zveri
  - vodnej zveri
- **Starostlivosť o vodu pre zver**
- **Negatívne ľudské vplyvy na životné prostredie zveri a možnosti ich zmiernenia**

STAROSTLIVOSŤ O ZVER

**Zabezpečenie ochrany a starostlivosti o zver prostredníctvom
platných právnych predpisov**

**Zákona č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve
Vykonávacia Vyhláška č. 344/2009 Z. z. k zákonu o poľovníctve
v znení vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej
republiky č. 227/2010 Z. z., 125/2012 Z. z. a vyhlášky 489/2013 Z. z.**

274 ZÁKON

zo 16. júna 2009

o poľovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

(novela zákona 72/2012, 115/2013 a 180/2013)

Základné ustanovenia

§ 1

Predmet úpravy

(1) Tento zákon upravuje

- a) **podmienky zachovania druhovej pestrosti a zdravých populácií voľne žijúcej zveri a jej prirodzených biotopov**
- b) uznávanie, zmeny a využitie poľovných revírov,
- c) poľovnícke hospodárenie, plánovanie a dokumentáciu,
- d) **ochranu poľovníctva a zveri, starostlivosť o zver, zlepšovanie životných podmienok zveri a pôsobnosť poľovníckej stráže,**
- e) vznik, registráciu a zánik poľovníckej organizácie,
- f) organizáciu, postavenie a pôsobnosť Slovenskej poľovníckej komory
- g) podmienky na lov a zužitkovanie zveri,
- h) **náhradu škody spôsobenej poľovníctvom, zverou a na zveri,**
- i) pôsobnosť orgánov štátnej správy na úseku poľovníctva a štátny dozor v poľovníctve,
- j) zodpovednosť za porušenie povinností ustanovených týmto zákonom.

§ 2

Vymedzenie základných pojmov

Pol'ovníctvo

- súhrn činností zameraných na trvalo udržateľné, racionálne, **cieľavedomé obhospodarovanie** a využívanie voľne žijúcej zveri ako prírodného bohatstva a súčastí prírodných ekosystémov. Je súčasťou kultúrneho dedičstva, tvorby a ochrany životného prostredia,

Právo a výkon pol'ovníctva

- súhrn práv a povinností **zver cieľavedome chovať a chrániť**, loviť ju, ulovenú alebo inak usmrtenú zver a jej vývojové štádiá a zhody parožia si privlastňovať alebo predávať, zbierať vajcia pernatej zveri na účely jej vyliahnutia.....

Chov zveri

- **odborná starostlivosť o zver, ochrana zveri** a odborný zásah do populácií jednotlivých druhov zveri na dosiahnutie jej optimálneho počtu, vekovej štruktúry, pomeru pohlavia, kvality trofejí a dobrého zdravotného stavu vo vzťahu k životnému prostrediu, v ktorom žije,

Čas núdze

- obdobie určené okresným úradom v sídle kraja

Normovaný kmeňový stav zveri

- počet jedincov chovaného druhu zveri v príslušnej kvalitatívnej triede určený okresným úradom

Pol'ovnícke hospodárenie

- súbor činností vykonávaných užívateľom pol'ovného revíru v **oblasti pol'ovníckeho plánovania, ochrany, chovu, starostlivosti o zver a jej životné prostredie a lovu zveri** smerujúcich na zabezpečenie normovaných kmeňových stavov zveri v požadovanej kvalite a štruktúre populácií pri zachovaní ekologickej rovnováhy v prírode,

Pol'ovnícke zariadenie

- **objekt slúžiaci na prikrmovanie zveri, napájanie zveri**, pozorovanie zveri, lov zveri vrátane jej odchyty a **uskladňovanie krmiva** pre zver v pol'ovnom revíri,

§ 19

Poľovnícky hospodár

je povinný navrhovať opatrenia užívateľovi poľovného revíru potrebné na zabezpečenie riadneho poľovníckeho hospodárenia, **ochrany zveri a jej záchrany, ochrany poľovného revíru, zamedzenie škodám na zveri a divine, zabezpečenie starostlivosti o zver v čase núdze** a realizáciu nariadených veterinárnych opatrení a zverozdravotných opatrení a .....

§ 20

Ochrana genofondu zveri

Ministerstvo pôdohospodárstva

dbá, **aby v prírode zostali zachované všetky pôvodné druhy zveri**. Na tento účel prijíma v spolupráci s Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky a Slovenskou poľovníckou komorou potrebné opatrenia.

§ 24

Ochrana poľovníctva

Ochranou poľovníctva

sa rozumie **ochrana zveri pred** nepriaznivými vplyvmi najmä **pred nedostatkom prirodzenej potravy**, škodlivými zásahmi ľudí a zvierat škodlivých poľovníctvu, chorobami zveri, ochrana biotopu zveri v rámci ochrany prírody a krajiny, ako aj ochrana poľovníckych zariadení. Zabezpečenie ochrany poľovníctva **je povinnosťou každého užívateľa poľovného revíru**.

V poľovnom revíri sa zakazuje:

Plašiť zver

akýmkoľvek spôsobom, okrem opatrení na zabránenie vzniku škôd spôsobených zverou alebo škôd na zveri a povolených spôsobov lovu,

Spôsobovať zveri poranenie, stres, rušiť ju

pri hniezdení alebo kladení mláďat

Poškodzovať alebo ničiť poľovnícke zariadenia

Loviť zver

odstrelom alebo odchytom alebo poľovnými dravcami bez povolenia na lov zveri a platného poľovného lístka,

Vypaľovať

kroviská, remízky, trávnu, burinu, suché trstie ako aj **rúbať a vyrezávať** remízky, kroviská okrem lesohospodárskych opatrení a projektov rekultivácie a schválených úprav,

Užívateľ poľovného pozemku je povinný:**Zabezpečiť**

aby **zver ako aj ostatné živočíchy** neboli zraňované alebo usmrcované pri obhospodarovaní poľovných pozemkov **a aby neboli poškodzované ich biotopy**

Oznamovať

užívateľovi poľovného revíru **aspoň tri dni vopred** čas a miesto vykonávania poľnohospodárskych prác v noci, kosenia krmovín a použitie chemických prípravkov, ktoré sú škodlivé pre zver

Používať plašiče zveri pri kosení

trvalých trávnych porastov, obilnín a krmovín,

Odstraňovať z poľovného pozemku umelé prekážky,

ktoré môžu spôsobiť zranenie alebo usmrtenie zveri

Uhradiť užívateľovi poľovného revíru škody, spôsobené na zveri

obhospodarovaním poľovného pozemku,

§ 26
Povinnosti užívateľa poľovného revíru

Užívateľ poľovného revíru je povinný:

Zabezpečiť celoročnú starostlivosť a ochranu zveri a poľov. revíru

Hospodáriť v poľovnom revíri tak

- aby dosiahol a udržiaval v poľovnom revíri normovaný kmeňový stav zveri, predpísanú vekovú a pohlavnú štruktúru populácií jednotlivých druhov zveri a jej dobrý zdravotný stav,

Vykonávať potrebné opatrenia na záchranu zveri

Prikrmovať zver v čase núdze

Vykonávať veterinárne opatrenia

Vypracovať plány poľovníckeho hospodárenia

v poľovnom revíri a každoročne zisťovať početné stavy zveri

Zlepšovať úživnosť poľovného revíru

zakladaním remízok, políček pre zver, ohryzových plôch a ďalšími na to vhodnými spôsobmi,

Úlohy v oblasti starostlivosti o zver

Na úseku poľovníctva a životného prostredia zveri (6 Z)

Zintenzívniť spoluprácu so:

- štátnou ochranou prírody,
- správami veľkoplošných chránených území,
- vlastníckmi a užívateľmi pozemkov a ďalšími organizáciami,

Osobitnú pozornosť venovať ohrozeným druhom zveri (jarabica, lesné kurovité vtáky, zajac) a regulácii veľkých šeliem.

Zabezpečiť pravidelnú starostlivosť o zdravotný stav zveri

Zachovávať chránené a ohrozené druhy zveri, chrániť a racionálne využívať ich genofond, udržiavať normované kmeňové stavy zveri

Zavádzať veľkoplošné obhospodarovanie zveri

Zlepšovať životné prostredie zveri

Zvyšovať úživnosť biotopov a prirodzených podmienok pre zver

Možnosti zlepšovania životného prostredia lesnej zveri

Existenčné podmienky raticovej zveri na Slovensku podľa „ekologickej mriežky“

Pôdne prostredie kyslé, minerálne chudobné pôdy – rad „A“

Pôdne prostredie	Klimatické podmienky	Druh zveri				
		jelenia	srnčia	danielia	muflónia	diviačia
oligotrofné pH do 3,9	1.vs					
	2.vs					
	3.vs					
	4.vs					
	5.vs					
	6.vs					
	7.vs					
	8.vs					

- optimálne podmienky (I. a II. kvalitatívna trieda)
- suboptimálne podmienky (III. a IV. kvalitatívna trieda)
- pesimálne podmienky

1.	dubový	do 300 m n. m.
2.	bukovo - dubový	od 200 do 500 m n. m.
3.	dubovo - bukový	od 300 do 700 m n. m.
4.	bukový	od 400 do 800 m n. m.
5.	jedľovo - bukový	od 500 do 1000 m n. m.
6.	smrekovo - bukovovo - jedľový	od 900 do 1300 m n. m.
7.	smrekový	od 1250 do 1550 m n. m.
8.	kosodrevinový	nad 1550 m n. m.

Pôdne prostredie živné, plne vyvinuté pôdy, neutrálne až mierne kyslé – rad „B“

Pôdne prostredie	Klimatické podmienky	Druh zveri				
		jelenia	srnčia	danielia	muflónia	diviačia
mezotrofné pH 4,9 – 6,0 zastúpenie > 60%	1.vs					
	2.vs					
	3.vs					
	4.vs					
	5.vs					
	6.vs					

- optimálne podmienky (I. a II. kvalitatívna trieda)

- suboptimálne podmienky (III. a IV. kvalitatívna trieda)

- pesimálne podmienky

1.	dubový	do 300 m n. m.
2.	bukovo - dubový	od 200 do 500 m n. m.
3.	dubovo - bukový	od 300 do 700 m n. m.
4.	bukový	od 400 do 800 m n. m.
5.	jedľovo - bukový	od 500 do 1000 m n. m.
6.	smrekovo - bukovo - jedľový	od 900 do 1300 m n. m.

Pôdne prostredie nitrofilné, nevyvinuté pôdy (sutiny, kamenisté pôdy) – rad „C“

Pôdne prostredie	Klimatické podmienky	Druh zveri				
		jelenia	srnčia	danielia	muflónia	diviačia
nitrofilné pH 6,0 – 7,2	1.vs					
	2.vs					
	3.vs					
	4.vs					
	5.vs					
	6.vs					

- optimálne podmienky (I. a II. kvalitatívna trieda)
- suboptimálne podmienky (III. a IV. kvalitatívna trieda)
- pesimálne podmienky

1.	dubový	do 300 m n. m.
2.	bukovo - dubový	od 200 do 500 m n. m.
3.	dubovo - bukový	od 300 do 700 m n. m.
4.	bukový	od 400 do 800 m n. m.
5.	jedľovo - bukový	od 500 do 1000 m n. m.
6.	smrekovo - bukovo - jedľový	od 900 do 1300 m n. m.

Pôdne prostredie zvláštneho rázu, pôdy na vápencových horninách so silne štrkovitou pôdou – rad „D“

Pôdne prostredie	Klimatické podmienky	Druh zveri				
		jelenia	srnčia	danielia	muflónia	diviačia
alkalofilné pH 7,2 – 8,6	1.vs					
	2.vs					
	3.vs					
	4.vs					
	5.vs					
	6.vs					
	7.vs					
	8.vs					

- optimálne podmienky (I. a II. kvalitatívna trieda)
- suboptimálne podmienky (III. a IV. kvalitatívna trieda)
- pesimálne podmienky

1. dubový	do 300 m n. m.
2. bukovo - dubový	od 200 do 500 m n. m.
3. dubovo - bukový	od 300 do 700 m n. m.
4. bukový	od 400 do 800 m n. m.
5. jedľovo - bukový	od 500 do 1000 m n. m.
6. smrekovo - bukovo - jedľový	od 900 do 1300 m n. m.
7. smrekový	od 1250 do 1550 m n. m.
8. kosodrevinový	nad 1550 m n. m.

Podmienky chovu

- na Slovensku sú najlepšie podmienky pre chov jelenej zveri
- pre chov jelenej zveri do I. a II. kvalitatívnej triedy zaradených 1 305 000 ha lesných porastov, čo je viac ako 70 % z ich celkovej výmery
- pre chov ostatných druhov raticovej zveri sú podmienky z hľadiska úživnosti prírodného prostredia horšie - výmery lesnej porastovej plochy I. a II. kvalitatívnej triedy sú nasledovné:

srnčia zver	795 000 ha (43 %)
diviacia zver	622 000 ha (34 %)
danielia zver	788 000 ha (42 %)
muflónia zver	832 000 ha (43 %)
- jelenia zver má vhodné podmienky až po 6. vls t.j. do nadmor. výšky 1300 m
- ostatné druhy raticovej zveri majú priaznivé podmienky v nižších vls t.j. v 1. a 2. resp. 3. a 4. do nadmorskej výšky 500 prípadne 800 m
- chov danielie a muflónej zveri v 6. a vyšších vls sa vôbec neodporúča

Životné prostredie – biotop zveri: je to určité územie, na ktorom zver žije

Prirodzená úživnosť poľovného revíru: pastevné podmienky pre zver v mimovegetačnom období (zima). Je to schopnosť revíru užiť určité množstvo zveri (NKS) bez toho, aby zveri chýbala potrava a bez toho, aby spôsobovala nadmerné škody na poľnohospodárskych alebo lesných kultúrach.

Možnosti zlepšovania životného prostredia lesnej zveri:

a) priame, b) nepriame

Priame:

- Zakladanie lúk a políček pre zver
- Zlepšovanie kvality lúk a pasienkov
- Zvyšovanie úživnosti lesných porastov:
  - Zakladanie ohryzových plôch
  - Riedkolesie tzv. pastevný les
  - Výsadba plodonosných drevín
  - Výsadba úkrytových porastov
  - Budovanie a údržba vodných zdrojov

Nepriame:

- Obmedzenie rušivých vplyvov na zver
- Tlmenie výskytu túlavých psov a mačiek
- Znižovanie stavov „škodlivej“ zveri
- Obmedzenie rušenia v čase hniezdenia
- Pokoj a klud v čase kladenia mláďat
- Usmerňovanie a kontrola zberu plodov

**Zvyšovanie úživnosti poľovného revíru
prostredníctvom lúk, pasienkov a políček
pre zver**

Pastevné plochy (lúky) pre zver

Príčina poklesu výmery a kvality pasienkov

- enormný pokles početnosti oviec a hovädzieho dobytku (zarastanie a degradácia lúk a pasienkov, zhoršovanie kvality trvalých trávnych porastov, ochudobňovanie zveri o potravnú bázu).
- zmena charakteru biodiverzity (rozmanitosti) rastlinných druhov
- extrémne používanie umelých hnojív
- zanedbané kosenie

Možnosti skvalitňovania lesných lúk:

- odvodňovanie,
- hnojenie,
- výsev d'ateľiny a kultúrnych tráv,
- pravidelné kosenie,
- ošetrovanie (rýpaniská, haluzina, krtince, mraveniská, kamene, nálet)
- rekultivácie a pod.

Výrobné podmienky na lúčkach a políčkach pre zver v porovnaní s poľnohospodárskou pôdou

- pôdy spravidla kvalitatívne horšie,
- slabšie zásobené živinami,
- plytčie,
- skeletovejšie,
- často zamokrené,
- kyslejšie,
- s horšou štruktúrou,
- niekedy aj s rastlinným pokrytom v štádiu sukcesie,
- väčšinou malé lesné plochy extrémne zatienené,
- nachádzajúce sa v menej priaznivejších (chladnejších) klimatických podmienkach,
- nachádzajúce sa v ťažko prístupnom teréne (transportné náklady vyššie)
- použitie výkonnejších mechanizmov býva často obmedzené,
- obrábanie pôdy prevažne ručne resp. s využitím ťažnej sily domácich zvierat.

Pastevné možnosti zveri na udržiavaných lesných zatrávnených plochách

Pastevné možnosti zveri na zarastajúcich lesných lúkach

Pastevné možnosti zveri na degradujúcich pasienkoch

Pastevné možnosti zveri na podhorských pasienkoch

Pastevné možnosti zveri na vysokohorských pasienkoch

Pri zakladaní a obhospodarovaní lúk a políčk treba vychádzať z týchto všeobecných zásad:

- a) Udržať zver čo najdlhšie v lese a obmedziť jej vychádzanie do polí
- b) Výhodnejší stav pre PR je viac menších lúčok a políčk po celej ploche ako jedna, resp. menej veľkých
- c) Odporúčaná výmera kvalitných pastevných plôch na jeden kus zveri:
  - jeleň 10 árov
  - daniel 5 árov
  - muflón 3 áre
  - srnec 2,5 ára
  - diviacia zver 3 áre
- d) Každý revír by mal mať vypracovaný plán potreby lúčok, políčk a ďalších funkčných plôch pre zver
- e) Zabezpečiť rozbor pôdy na políčkach a lúčkach - prihnojovanie

Zakladanie trávnych porastov

Základné problémy:

- a) Zloženie osiva
- b) Odporúčané množstvo výsevu pre TTP (30 – 35 kg osiva na 1 ha)
- c) Použitie krycích plodín
- d) Termín výsevu
- e) Termíny zberu

Opatrenia pri obhospodarovaní lúk a pasienkov

- a) mechanické zásahy
- b) meliorácie (odvodnenie, závlahy, plytké vápnenie)
- c) dosevy a radikálne obnovy
- d) systém hnojenia (dávky živín, rozdelenie – maštal'né x minerálne)
- e) systém zberu (frekvencie, pastva x kosba x mulčovanie)
- f) opatrenia proti nežiaducim rastlinám a škodcom (hraboši)

Vyčesávanie lúk – cieľom je vyčesať starú trávnu a prevzdušniť povrch pôdy. Vhodné najmä tesne pred dosevom

Valcovanie – dôležité na ľahkých a rašelinných pôdach po zime. Vždy u novo zakladaných porastov a po doseve. Zatlačuje kamene do pôdy – znižuje poškodenie strojov. Na pastvinách nie je potrebné.

Smykovanie — slúži k rozhrnutiu krtincov a mravenísk, príp. exkrementov na pastvinách. Znižuje nebezpečie znečistenia úrody (silážovanie). Vyťahuje kamene na povrch!

Pre vyrovnávanie povrchu a vyčesávanie stariny možno použiť rôzne typy smykov a brán

Trávne porasty po jarnom smykovaní a valcovaní majú „pruhovaný vzhľad“

Kosenie nespasených plôch — na pastvinách bráni vysemeneniu nekvalitných druhov, v druhovo bohatých porastoch nie je potrebné ich plošné pokosenie (vysemenenie cenných druhov, potrava pre hmyz ai.)

Potreba pastevných plôch (lúky, políčka, ohryzové plochy) pre raticovú zver závisí od:

- prirodzenej úživnosti revíru,
- hustoty zazverenia,
- druhovej štruktúry zveri,
- možnosti vychádzania zveri z lesa do polí,
- škôd, ktoré zver spôsobuje a ďalších faktorov.

Z lúk a políčok by mala zver získavať aspoň 50 % svojej zachovnej dávky potravy.

Zásady pri obhospodarovaní TTP pre zver:

a) Vykonať inventarizáciu existujúcich TTP, posúdiť ich výmeru a zhodnotiť kvalitu.

Rozlišujú sa TTP:

- dobrej kvality, správne obhospodarované a využívané
- splnené „zdivočené“, nedostatočne využívané a obhospodarované, ale ešte len so začínajúcou sukcesiou
- dlhodobo neobhospodarované a nevyužívané, so značne pokročilou sukcesiou

b) Vypracovať plán obhospodarovania TTP

c) Zostaviť receptúry osivových zmesí TTP

Starostlivosť o TTP dobrej kvality, riadne obhospodarované

- Likvidácia náletu (najmä okolo porastových okrajov), porast kosiť raz ročne, podľa potreby aj častejšie (stará tráva sa nesmie ponechávať na ploche)
- Na jar lúku povláčiť, aby sa vyrovnali nerovnosti, zlikvidovali krtince a prípadné rýpaniská od diviakov
- TTP prihnojovať a to na jar (apríl, máj) a koncom leta (august, september), najlepšie NPK v dávke cca 1,5 – 6,0 q .ha⁻¹, pričom väčšiu časť dávky aplikovať na jar a menšiu na jeseň
- V prípade zamokrenia častí lúk s vysokou hladinou spodnej vody, je vhodné ich odvodniť vykopaním odvodňovacích rigolov

Starostlivosť o splanené, nedostatočne využívané a obhospodarované TTP, ešte len so začínajúcou sukcesiou

- Starinu na jeseň pokosiť a pohrabať, prípadne zmulčovať, do jari ponechať len ak jej nie je príliš veľa. Plocha sa podľa potreby povápní.
- Na jar zasiať do porastu d'ateľinotrávnu zmes, najlepšie pomocou bezorbovej sejačky. Možné je to urobiť aj ručne, ak sa lúky predtým pobránili, aby sa semeno dostalo do styku s pôdou a ľahšie vyklíčilo.
- Dosev urobiť na jar čím skôr, aby sa zachytila jarná vlaha. Zabezpečiť hnojenie.
- Ak porast už splanel a zaburinel, treba plochu na jar ošetriť vhodným herbicídom a až potom vysiať novú osevnú zmes TTP

Starostlivosť o TTP veľmi silne splanené s pokročilou sukcesiou

V prípade:

- Ak je v revíri dostatok iných TTP môže sa od rekultivácie takýchto plôch upustiť
- Ak je ich nedostatok treba odstrániť všetky stromy a kríky, vyrovnať nerovnosti, starinu zmulčovať, plochu povápnit' a na jar pred sejbou ošetriť herbicídom

V niektorých oblastiach spôsobuje na trvalých trávnych porastoch veľké škody diviacia zver

Rozhrabanie krtincov obmedzuje znečistenie úrody zeminou

Vypaľovanie pasienkov a lúk

Príklady receptúry miešaniek vhodných na lúčky a pasienky

Príklad 1

Zmes osív na lúčky a pasienky pre zver (osivo v kg/ ha)

mätonoh trváci	10
kostrava lúčna	7
timotejka lúčna	5
d'atelina lúčna červená	4
kostrava červená	3
lipnica lúčna	3
d'atelina biela	3
lucerna siata	2
Spolu	37 kg.ha-1

Príklad 2

Päťročná miešanka vhodná na lúčky a pasienky pre zver (osivo v kg/ha)

vičenec vikolistý	10
kostrava červená	4
psiarka lúčna	3
lipnica lúčna	3
kostrava lúčna	3
lucerna siata	3
d'atelina lúčna červená	2
d'atelina plazivá	2
lucerna d'atelinová (chmeľová)	2
reznáčka laločnatá	2
d'atelina hybridná (švédska)	1
mätonoh trváci	1
Spolu osiva	37 kg.ha-1

Políčka pre zver

Všeobecné zásady zakladania a obhospodarovania políčok pre zver

- a) Pri výbere stanovišťa dohliadať na to aby:
- pôda bola kvalitná, dostatočne hlboká, nie príliš kamenistá, nepodmáčaná, aby sa dala bez problémov orať
  - svah nebol príliš prudký s hroziacou eróziou (sklon nad 18% - zákaz zakladať políčka)
(sklon nad 25% - zákaz zakladať lúčky)
- b) Vhodnými lokalitami na založenie políčok sú napr.: opustené lesné škôlky, neobhospodarované orné pôdy, plochy TTP na vyhovujúcich stanovištiach, plochy pod elektrovodmi ak je pôdu možné orať, opustené záhrady mimo intravilánov a pod.
- c) Dôkladná príprava pôdy; odburiniť, hrudy rozbiť, kyslú pôdu vyvápniť, pôdy chudobné na živiny hnojiť. Zlá príprava pôdy, zaburinenosť a nedostatočné hnojenie sú najčastejšou príčinou neúspechov pri zakladaní a obhospodarovaní políčok pre zver.
- d) Častou príčinou neúspechov je nedodržiavanie agrotechnických termínov, najmä oneskorená sejba, keď sucho zabráni vyklíčeniu osiva
- e) Ak hrozí veľký tlak zveri na políčko hneď po osiatí ho treba chrániť oplôtkami.
- f) Na políčkach pestovať miešanky, ktoré majú viac výhod pred monokultúrami.

- g) Podľa dĺžky pestovanej doby sú políčka krátkodobé, jednoročné a viacročné.
- h) Množstvá osív uvádzané pre strojovú sejbu treba spravidla pri ručnom oseve zvýšiť aspoň o 30 %.
- j) Kombináciou políčok pre zver s vhodnými plodinami a lúčok je možné vytvoriť **trvalý zelený pastevný pás pre zver**, ktorý jej po celý rok poskytne vhodnú potravu. To je dôležité najmä vo zverniciach, v lesných revíroch bez poľnohospodárskej pôdy, ako aj v tých, kde vznikajú veľké škody zverou v lese a najmä na poli

Políčka podľa dĺžky pestovanej doby

- **Krátkodobé** - majú zveri poskytnúť potravu v nevegetačnom období, t.j. od neskorej jesene do neskorej jari, napr. ozimná raž alebo lesná trsová raž a pod.
- **Jednoročné** - poskytujú zveri potravu počas celého roka (od leta do jari) Vhodné sú najmä do zvernic a do voľných revírov najmä tam, kde je treba obmedziť vychádzanie zveri za potravou na poľnohospodársku pôdu.
- **Viacročné** - sú také, na ktorých príslušná kultúra vydrží 3 – 5 rokov, čím sa výrazne znížia náklady na ich obhospodarovanie. Len výnimočne sa na nich pestujú monokultúry. Vo väčšine prípadov ide o miešanky osív pozostávajúcich z rôznych receptúr

Charakter lesných políčkok:

- spravidla malé,
- zatienené,
- s horšou pôdou
- slabšie vyhnojené v porovnaní s poľnohospodárskou pôdou.

Nie je efektívne pestovať na nich tradičné poľnohospodárske monokultúry, ktoré sa každoročne obnovujú (napr. kukuricu) – vysoké finančné náklady.

V zmysle Vyhlášky **344/2009** úživnosť lesných poľovných revírov je možné zlepšiť:

-zakladaním lúk a políčkok, ktorých plošná výmera závisí od lesnatosti krajiny, štruktúry lesov, najmä zastúpenia plodonosných drevín **a mala by tvoriť min 1 % z výmery lesa**

Ďatelinotrávne miešanky

Pestovanie miešaniek jednoročných a viacročných plodín

- miešanka vydrží 5 - 6 rokov bez obrábania (plodiny sa postupne nahrádzajú)
- pravidelné prihnojovanie
- dokášanie nespasených zvyškov porastu

Príklad kombinovanej miešanky: **-ovos,**

-trsová lesná raž,

-rôzne druhy ďatelinovín, tráv a kapustovín

-pohánka,

-slez,

-krmny hrach,

-sladký vlčí bôb,

1. rok - prevláda ovos
2. rok - trsová lesná raž (poskytuje zveri dobrú pašu aj v zime)
3. - 5. rok - ďatelinotrávy

Je výhodné mať v revíri viac takýchto políčk, prípadne aj menších, ktoré sa nezakladajú všetky naraz v jednom roku, ale postupne, aby zver mala k dispozícii kultúry v rôznych vývojových štádiách.

Plochy využiteľné pre zakladanie lúk a políček:

1. Dlhodobu nevyužívané a neobhospodarované poľnohospodárske pozemky

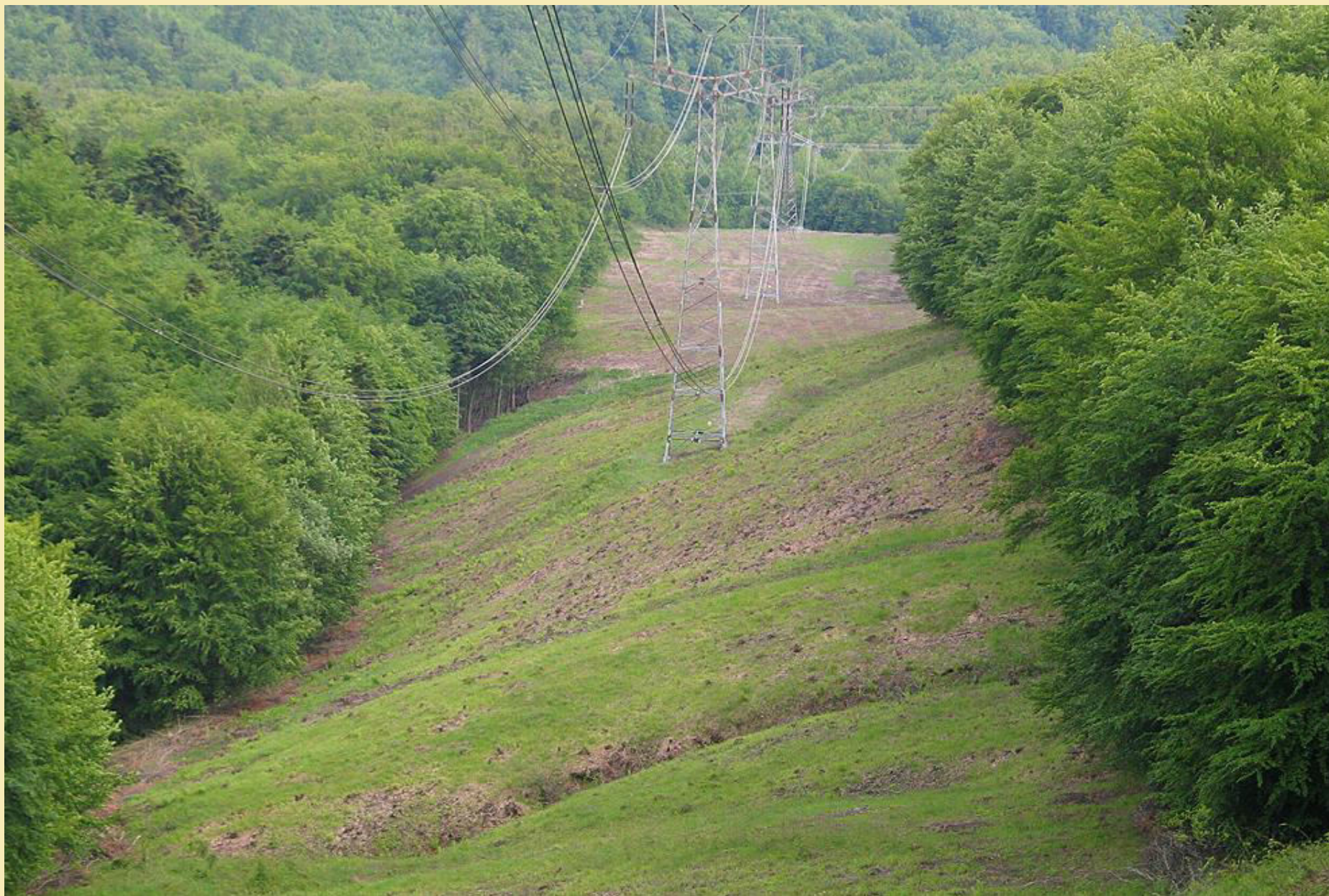

2a. Plochy pod elektrovodmi

2b. Ochranné pásma vzdušného elektrického vedenia

2c. Ochranné pásma podzemného elektrického vedenia

3. Svahy a okraje lesných ciest a zväžnic

4. Nevyužívané sklady dreva a odvozné miesta

5. Nevyužívané bývalé lesné škôlky

6. Okraje porastov

Príklad rekultivácie zarastajúcej lesnej lúčky

1. Sukcesii podliehajúci lúčny porast

2. Príprava pôdy pomocou mulčovania

3. Osev miešaniek bezorbovou technológiou

4. Odrastanie nového porastu v riadkoch

Príklad vybudovania políčka pre zver zo zarastenej lesnej plochy

A) Plocha pre zriadenie políčka pre zver zarastená náletovými drevinami

B) Plocha po odstránení náletových drevín

Zimné políčka pre zver

Účel:

- poskytujú kvalitnú zelenú pašu v čase núdze
- zveri sprístupňovať až koncom jesene a v zimnom období
- vysievať na ne plodiny, ktoré znášajú **10 až 15** stupňové mrazy
- uprednostňovať také kombinácie plodín, ktoré zver obľubuje (krmne kapustoviny najmä rôzne druhy repiek, krmna kapusta listová, dreňová atď.)

Starostlivosť o políčka a lúčky:

- na **kyslých pôdach** (najmä v lesných oblastiach a na zamokrených miestach) pravidelne **vápnit'** (drvený vápenec, dolomit),
- dodávať do pôdy dostatok **fosforu** (v potrave zveri býva jeho zastúpenie často nedostatočné),
- dávky **dusíka** nemajú byť príliš vysoké (najmä nie na dobre vyhnojených pôdach a na miestach ohrozených zamokrením),
- **draslík** spravidla postačuje vo forme kombinovaného hnojiva NPK (je možné ho dodávať aj vo forme draselnej soli),
- najvhodnejšie **je zelené hnojenie a maštalný hnoj** (zvyšovanie obsahu humusu v pôde)

Príprava zimného políčka
pre zver

Topinambur

Hľuzy topinamburu obsahujú vitamíny **A, B1, B2, C a D.**

- bol vhodnou plodinou na políčka pre zver
- zver rada konzumovala vňať, hrubé stonky a hľuzy (najmä po prvých mrazoch)
- vňať bola vhodná aj na **výrobu letniny**
- z ľahšej pôdy si ich diviacia a jelenia zver vyryla, resp, vyhrabala sama
- z ťažkej pôdy bolo potrebné hľuzy pre jeleniu zver vyorať
- pravidelným prihnojovaním vydržal topinambur na políčku niekoľko rokov.

INVÁZNE DRUHY A LEGISLATÍVA

Podľa zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov:

- Invázne druhy je zakázané dovážať, držať, pestovať, rozmnožovať, obchodovať s nimi, ako aj s ich časťami alebo výrobkami z nich, ktoré by mohli spôsobiť samovoľné rozšírenie invázneho druhu.
- Vlastník (správca, nájomca) pozemku je povinný odstraňovať invázne druhy zo svojho pozemku a o pozemok sa starať takým spôsobom, aby zamedzil opätovnému šíreniu inváznych druhov

Topinambur, zlatobyľ kanadská, pohánkovec - kto ich má na svojom pozemku, hrozí mu vysoká pokuta.

- Zákon ukladá majiteľom povinnosť invázne rastliny zo svojho pozemku odstrániť.
- Nesmú sa ďalej šíriť, sadiť, predávať ani kupovať.
- Za porušenie zákona hrozí pokuta do výšky 3 000 eur, právnickým osobám do výšky 10-tisíc eur.

Príklad viacročnej miešanky

Lesná pionierska zmes pre raticovú zver - receptúra

ovos

lesná trsová raž

pohánka

vlčí bôb sladký

kultúrny slez

timotejka

krmný hrach

d'atelina červená

krmná repka

ozimná repka

kapusta kučeravá

d'atelina švédská

lipnica lúčna

ľadenec rožkatý

lucerna chmeľovitá

vičenec vikolistý

kostrava červená

facélia

Vývoj d'atelinotrávneho porastu:

- 1. rok**
- spracovanie pôdy,
  - hnojenie NPK (kombinované priemyselné hnojivo)
  - výsev do konca apríla (100 kg/ha)
  - hojná je pohánka, kŕmny kučeravý kel (kapusta) a slez.
  - ovos má funkciu krytu,
  - leguminózy (hrach, bôb, d'atelina) a trávky sa vyvíjajú mierne
  - lesná trsová raž ostáva ešte prízemná,

Do februára vymiznú jednoročné druhy pôsobením spásania a mrazu.
Koncom februára sa začína rozvíjať raž, ktorá je intenzívne spásaná.
Hustý porast raže eliminuje burinu.

- 2. rok**
- trsová lesná raž vytvára kryt,
  - presvetlením raže začína silný rast tráv a d'atelinovín

Zver spása klasy raže v mliečnej zrelosti.

- 3. rok**
- zastúpenie lesnej trsovej raže už len cca 30 %
  - jadrom porastu sú trávky a d'atelinoviny (dostatočne potláčajú buriny)
- Pri silnom raste zabezpečiť v auguste dokášanie.

4. - 6. rok

- trvalý d'atelinotrávny porast,

Každú jeseň prihnojovať Thomasovou múčkou. Ak je spásanie nedostatočné, odporúča sa v auguste porast mulčovať alebo pokosiť a seno usušiť.

Stále poličko pre zver (32 druhov plodín)

Ďateliny (8)

ďatelina červená	16,45 %	}	52,42 %
ďatelina červená Rotra	10,00 %		
ďatelina hybridná	6,00 %		
ďatelina biela Huia	5,95 %		
ďatelina perská	5,18 %		
ďatelina biela Lirepa	3,70 %		
ďatelina purpurová	3,14 %		
ďatelina chmeľovitá	2,00 %		

Ostatné leguminózy (3)

ľadenec rožkatý	8,40 %	}	21,80 %
vičenec vikolistý	7,40 %		
lucerna	6,00 %		

Trávy (2)

mätonoh mnohokvetý	6,00 %	}	10,00%
kostrava lúčna	4,00 %		

Ostatné jednoročné krmoviny (2)

pohánka	9,00 %	}	9,60 %
slez kultúrny	0,60 %		

Lúčne a pasienkové byliny (15)

čakanka	0,90 %	}	4,76 %
rasca lúčna	1,00 %		
krvavec menší	1,40 %		
skorocel kopijovitý	1,06 %		
mrkva divá	0,11 %		
petržlen divý	0,20 %		
šalvia lúčna	0,20 %		
ligurček lekársky	0,06 %		
myší chvost	0,04 %		
medovka lekárska	0,04 %		
palina dračia	0,04 %		
rumanček pravý	0,04 %		
bedrovník lomikameňový	0,03 %		
ľubovník	0,02 %		
bazalka pravá	0,02 %		

Kapustoviny (2)

kapusta (kel) listová	1,00 %	}	1,02 %
zeler	0,02 %		

Stále poličko pre zver

- poskytuje zveri široké spektrum rastlín s pestrou skladbou živín
- svojmu účelu slúži 3 – 4 roky
- výsev miešanky od apríla do polovice augusta (50 kg/ha)
- skorá vegetácia, relatívne nenáročná
- vyžaduje si svetlejšie stanovište
- stredné spracovanie pôdy
- hnojenie (asi 300 kg NPK/ha)
- vhodná na výrobu sena
- produkcia zelenej hmoty v 1. roku cca 30 ton/ha (údaj z mesiaca október)
- vhodná najmä pre srnčiu a zajačiu zver

Obsah živín v miešanke **Stále poličko pre raticovú zver** v Klátovej Novej Vsi

Živina v %	júl		október	
	V čerstvej hmote	V sušine	V čerstvej hmote	V sušine
Sušina	3,76	100,00	15,02	100,00
Voda	96,24	0,00	84,98	0,00
NL	0,85	22,68	2,71	18,06
Vláknina	0,81	21,53	3,82	25,43
Tuk	0,14	3,68	0,53	3,53
Popol	0,44	11,81	1,71	11,37

Zelený guláš pre raticovú zver

- **jednoročná miešanka**
- zloženie: a) d'atelinoviny
b) pohánka,
c) slez,
d) repku,
e) kŕmnu kapustu (kel) a i.

Odporúča sa do osiva primiešať 25 kg ovsa a 25 kg jarnej pšenice, takže celkový výsevok je 100 kg.ha⁻¹.

- miešanka sa vysieva plytko v máji - júli (50 kg/ha)
- je stredne náročná na stanovište
- vyžaduje dobré spracovanie pôdy a dostatok svetla
- hnojí sa 300 - 500 kg NPK/ha
- poskytuje pašu s veľkou diverzitou od leta do jari, najmä pre srnčiu a jeleniu zver

- Jej pestovanie sa odporúča najmä vo **zverofarmách a zverniciach, najlepšie na oplotených poličkach**. Zveri sprístupniť až keď porast odrastie.
- Vo voľných revíroch je jej pestovanie tiež aktuálne, ale dosť nákladné, lebo kultúra sa musí **každoročne obnovovať**.

Zelená zimná paša pre zver

Receptúra: 87 % repka (5 druhov),
8 % vika (2 druhy),
3 % krmná kapusta (2 druhy).
2 % horčica,

- jednorročná miešanka
  - vysieva sa plytko v množstve 20 kg.ha⁻¹,
  - doba výsevu od júna do začiatku septembra,
  - nenáročná na stanovište, ale vyžaduje pôdy dobre zásobené živinami,
  - spracovanie pôdy priemerné,
  - hnojenie 300-500 kg NPK.1ha⁻¹
-
- Výborne sa osvedčila ako zdroj chutnej zelenej paše pre raticovú zver v zime,
  - Pozostáva z rôznych druhov kapustovín a leguminóz, ktoré sa navzájom dopĺňajú a dobre znášajú mrazy,
  - Poskytuje zveri potravu od jesene do jari, teda v čase jej trofickej núdze,
  - Obľubuje ju všetka prežívavá zver, ale aj zajace,
  - Odporúčaná pre voľné poľovné revíri, zvernice a zverofarmy

Zvyšovanie úživnosti poľovného revíru pre zver prostredníctvom lesných porastov

Starostlivosť o životné prostredie zveri a zlepšovanie jeho úživnosti pre zver v revíroch Lesov SR je možné rozdeliť na tri základné zložky:

- obhospodarovanie lesných porastov**
- obhospodarovanie funkčných plôch**
- obhospodarovanie lúk a políčok**

Obhospodarovanie lesných porastov

a) Uplatňovaný hospodársky spôsob

Porovnanie hospodárskych spôsobov v lesných hospodárskych plánoch

Hospodársky spôsob	% ťažbovej plochy		
	1990	2004	Cieľ
holorubný	84,5	37,4	20
podrastový	14,1	60,0	70
výberkový	1,4	2,6	10

b) Drevinové zloženie

Percentuálne zastúpenie drevín na
lesných porastoch v správe Lesov SR

Drevina	% zastúpenia
buk	31,6
dub	16,4
hrab	6,1
javor	2,0
jaseň	1,7
agát	2,6
ostat. listnáče	3,8
Listnaté spolu:	64,2
smrek	23,3
jedľa	3,3
borovica	6,8
ostat. ihličnaté	2,4
Ihličnaté spolu:	35,8

Obhospodarovanie funkčných plôch

a) Ohryzové plochy

Spôsob založenia: - **holorubom** (výsadba mäkkých listnáčov)
- **výrubom a prirodzeným zmladením** existujúcich drevín, ktoré zver obľubuje a ktoré majú dobrú výmladkovosť

Miesto založenia (predovšetkým tam, kde nie je možné pestovať vyššie dreviny, ako napr.):

- priesečky s produktovodmi,
- popri potokoch a zväžniciach,
- na neobhospodarovaných pasienkoch
- niekedy aj priamo v porastoch (v rámci tzv. biologickej ochrany lesa).

-Keď dreviny na ohryzovej ploche dosiahnu väčšiu výšku a odrastú z dosahu zveri, treba ich zrezať (skrátiť) a zmladiť,

-Pre zver sú menej efektívne ako lúčky a políčka, (produkujú podstatne menej potravy)

-Zverou sú však vyhľadávané a veľmi obľúbené, potrava vyhovuje požiadavkám na jej výživu.

-Ohryzové plochy ohradiť a sprístupňovať zveri po menších častiach z dôvodu zabezpečenia regenerácie drevín

Ohryzová plocha

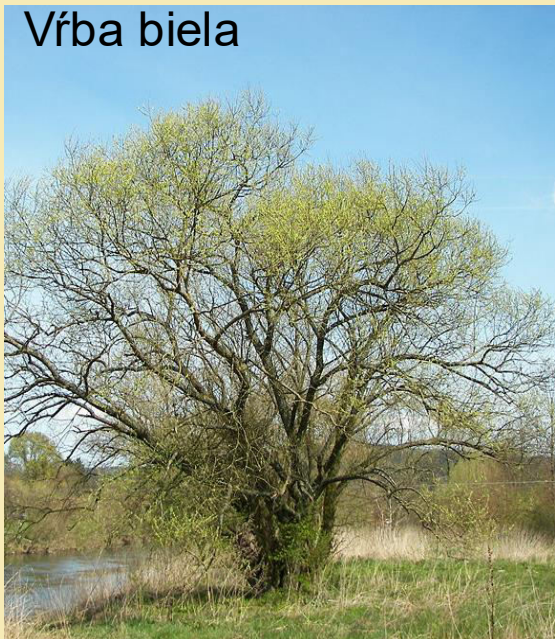

Ohryzové dreviny: - rýchlorastúce dreviny s dobrou koreňovou, pňovou a kmeňovou výmladnosťou
- tie, ktoré zver rada ohryzá (jaseň, javor, dub, brest, rakyta a pod.)

b) Ohryzové a plodonosné drevin

Vrba biela

Topoľ osika

Vrba rakyta

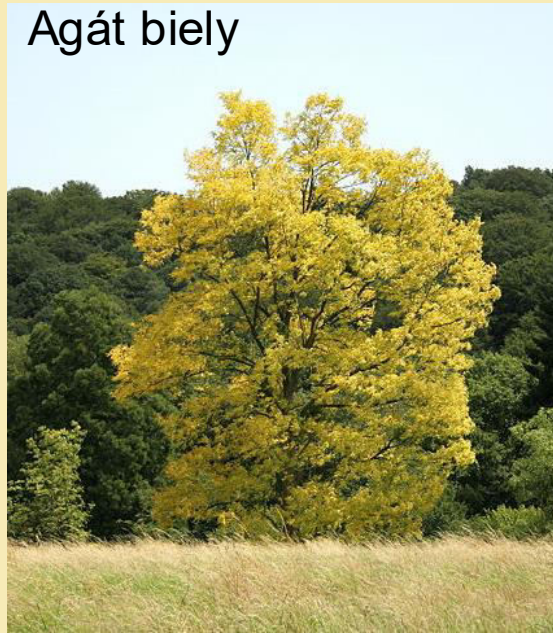
Jarabina vtáčia

Lipa malolistá

Agát biely

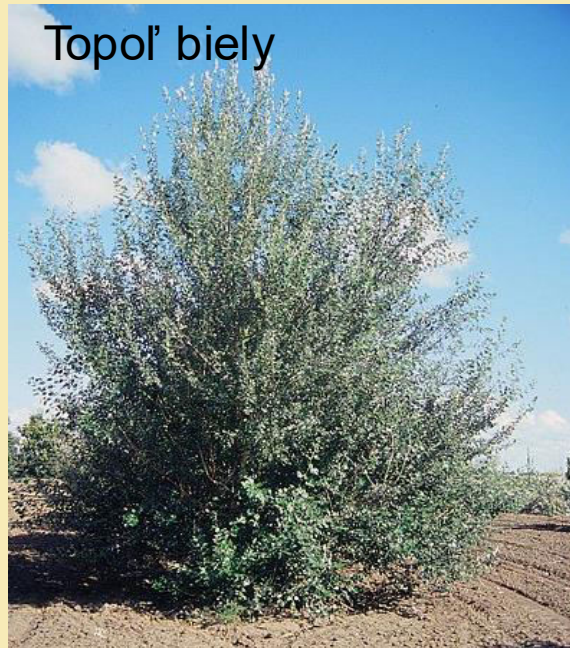

Baza čierna

Topoľ biely

Jaseň štíhly

Javor poľný

Pagaštan konský

Jabloň plánka

Vřba ušatá

Lieska obyčejná

Ruža šířpová

Baza červená

Baza čierna

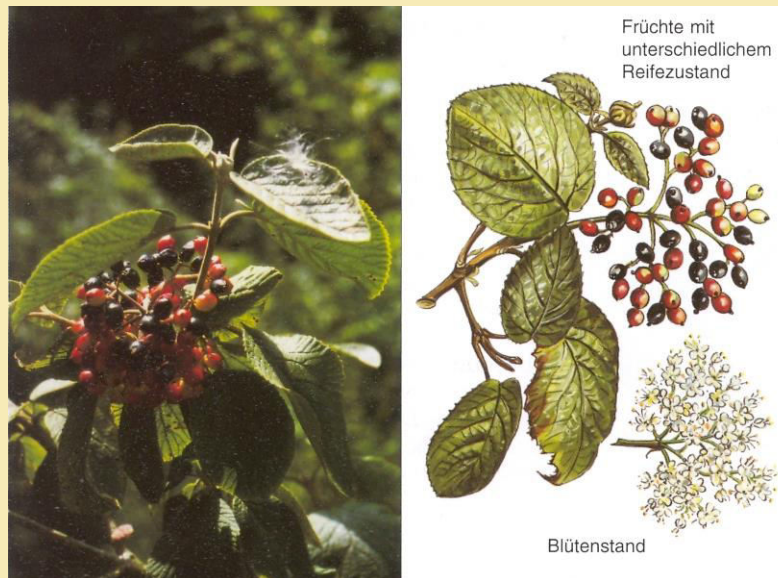
Kalina obyčajná

Čremcha obyčajná

Kalina siripútková

Bršlen európsky

Trnka obyčajná

Hloch obyčajný

Rakytník

Vtáčí zob

Krušina jelšová

Průtnatec metlovitý

Ostružina malinová

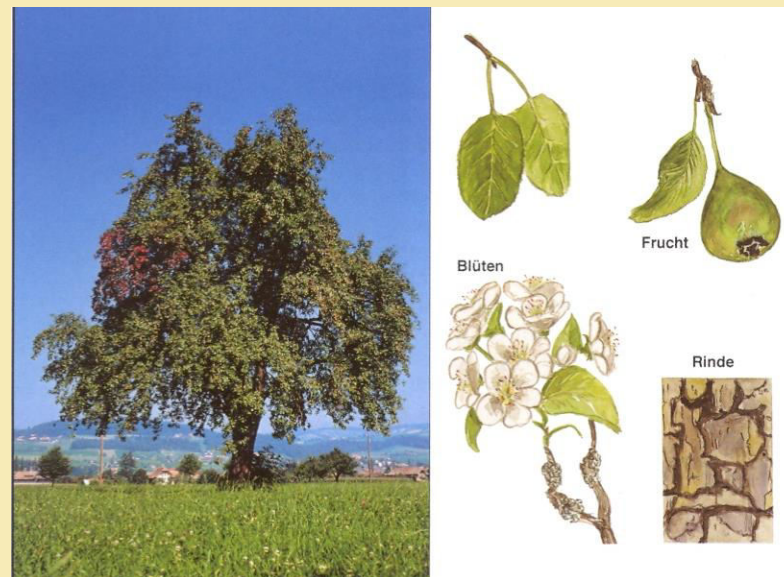

Ostružina malinová

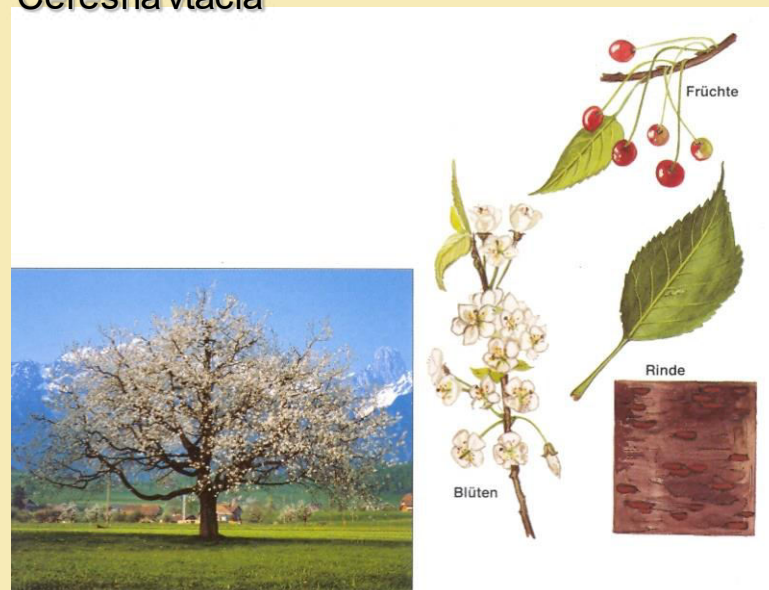
Hruška obyčajná

Ostružina černica

Čerešňa vtáčia

Obhospodarovanie lúk, políčk a ostatných funkčných plôch

Plevelné, resp. burinové dreviny

- spravidla zverou obľúbené mäkké listnáče
- V hospodárskom lese by sa nemali predčasne odstraňovať z porastu všetky **tzv. burinové (plevelné) dreviny**, čo sú spravidla zverou obľúbené mäkké listnáče. Odstraňovať by sa mali až potom, keď výškovo odrastú z dosahu zveri. Takéto dreviny plnia tiež biologickú ochranu hospodársky významnejších drevín pred poškodzovaním zverou

V hospodárskom lese by sa nemali predčasne odstraňovať z porastu všetky **tzv. burinové (plevelné) dreviny**, čo sú spravidla zverou obľúbené mäkké listnáče. Odstraňovať by sa mali až potom, keď výškovo odrastú z dosahu zveri. Takéto dreviny plnia tiež biologickú ochranu hospodársky významnejších drevín pred poškodzovaním zverou

Riedkolesie, resp. tzv. pastevný les

- Tvorí prevažne prestarnuté lesné porasty s nízkym zakmenením. Riedkolesie prichádza do úvahy predovšetkým vo zverniciach. Prepúšťa dostatok svetla na to, aby sa vyvinula bohatá krovinná a bylinná etáž, poskytujúca potravu pre zver. V hospodárskych lesoch je však tiež nevyhnutný v hluchaních lokalitách, ak chceme tento vzácny druh zveri u nás zachovať.

Úživnosť lesa je možné významne zvýšiť aj vysádzaním **plodonosných drevín**, napr. pagaštana, dubov, plánok, jarabiny atď. na okrajoch porastov, popri cestách, zväžniciach a na nevyužitých pasienkoch. Môžeme ich podporovať aj v porastoch na presvetlených miestach a čistinkách.

Nevyhnutná je tiež starostlivosť o **studničky a napájadlá**. Čistia sa podľa potreby. Aby zver mala vždy dostatok vody je potrebné ich z času na čas prehlibiť.

Najlacnejšie a na obhospodarovanie najmenej náročné sú lúčky, na ktorých prevládajú **sladké trávy**, no zastúpené sú aj byliny a d'atelinoviny. **Sú najvhodnejšie pre zver muflóniu, danieliu a jeleniu**, ktoré ochotne spásajú trávu. **Srnčia zver** nie je konzumentom tráv, z porastu si vyberá **najmä d'atelinoviny a byliny**, takže ich využíva menej.

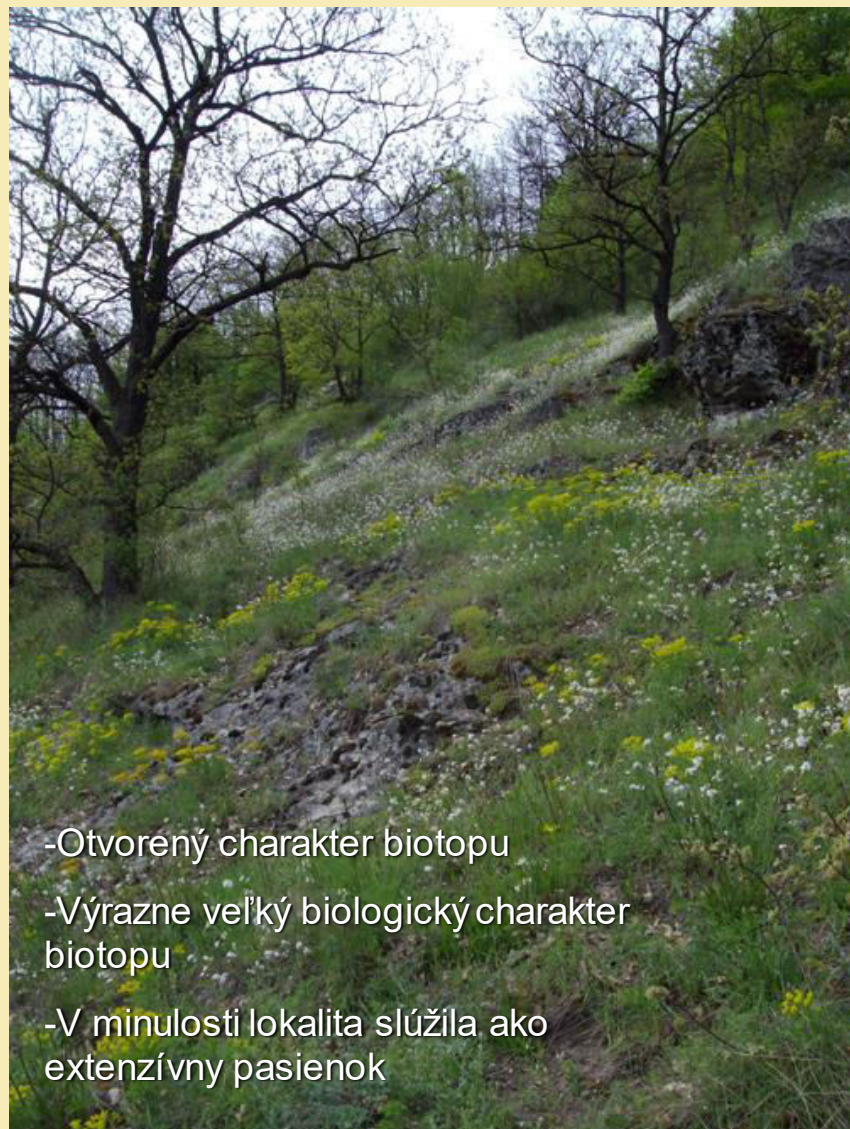
Na políčkach sa pestujú **obilniny, d'atelinoviny, strukoviny a mrazuvzdorné kapustoviny**, ktoré veľmi efektívne využíva aj srnčia zver. Ich obhospodarovanie je však **finančne nákladnejšie**, aj keď sa neoplotia. Pri veľkej hustote zveri však je ich oploenie nevyhnutné a zveri sa sprístupnia len vtedy, keď mladý porast už nezničí.

Aj **pestovanie medziplodín**, najmä rôznych ozimných miešaniek, významne **prispieva k zvýšeniu úživnosti revíru** pre veľkú i malú zver. Ich pestovanie treba preto medzi poľnohospodármi propagovať. Najčastejšie ide o miešanky obilniny so strukovinou prípadne oziminy s krmnou repkou a pod.

Letnina - objemové krmivo získavané začiatkom leta (v tej dobe majú čerstvé vetvy a listy najvyššiu nutričnú hodnotu) orezaním vetví niektorých drevín

Riedkolesie – pastevné lesy

Pri zlepšovaní životného prostredia lesnej zveri však nejde len o zlepšovanie jeho úživnosti, ale aj o:

- ochranu a zachovanie životného prostredia zveri,**
- zachovanie nerozdrobených lesných komplexov**, (napr. stavbou príliš hustej siete lesných ciest, zväžnic, turistických chodníkov, chatových osád, parkovísk, rôznych športových zariadení atď).
- priestorové **usmerňovanie ľudských aktivít** (rekreácia, zber húb a iných lesných plodov
- vytváranie zón pokoja a klúdu** (značkovanie turistické cesty a chodníky, zákaz lovu vo vyhradených častiach revíru) a pod.

